

Svetonázorová výchova v prednáškach a seminároch na vysokých školách poľnohospodárskych

PhDr. LADISLAV KOLENČÍK, CSc.,
Katedra pedagogiky a sociológie Vysokej školy poľnohospodárskej, Nitra

Jednou z najdôležitejších úloh komunistickej výchovy mládeže je formovanie vedeckého svetonázoru študentov, založeného na marxizme-leninizme. Marxisticko-leninská teória formovania osobnosti umožňuje na skutočne vedeckých základoch rozvíjať proces utvárania komunistickeho svetonázoru dospievajúcich generácií. Vychádzajúc z toho, že vedecký svetonázor je zovšeobecnením názorov, presvedčení a ideálov, v ktorých človek vyjadruje svoj vzťah k prírodnému a sociálnemu prostrediu, ktoré ho obklopuje, že je zovšeobecnením vedomostí, skúseností a emocionálnych hodnotení, v ktorých sa odrážajú zvláštnosti spoločenského bytia človeka, jeho miesta v historicky konkrétnom systéme spoločenských vzťahov, uvedomujeme si, že formovanie vedeckého svetonázoru u mládeže je dôležitý a ťažký proces.

Úspešnosť realizácie svetonázorovej výchovy na vysokých školách závisí od dôslednosti vypracovania programu svetonázorovej výchovy v jednotlivých disciplínach a od jeho správnej interpretácie. Pedagogický kolektív musí vychádzať z reálnej úrovne svetonázoru študentov, podmienenej obsahom ich učebnej a pracovnej činnosti. Uvedené podmienky svetonázorovej výchovy sme zdôraznili práve preto, že v našej štúdii sa zaoberáme sčasti základnými otázkami svetonázorovej výchovy v prednáškach a seminároch na vysokých školách poľnohospodárskych. Výchovu k vedeckému svetovému názoru a k vedeckému ateizmu nemožno vytrhávať zo systému komunistickej výchovy, ale rozvíjať ju v súlade s ostatnými zložkami komunistickej výchovy a formovaním ideovo-politického profilu mladého človeka.

V súvislosti s touto otázkou sa vyskytujú v našej i zahraničnej marxistickej literatúre o svetonázorovej výchove nasledovné názory autorov:

J. Velikanič¹⁾ pokladá svetonázorovú výchovu za súčasť ideovopolitickej výchovy, pričom ideovo-politickú výchovu člení na tieto komponenty:

- pochopenie politiky KSČ ako vedúcej sily spoločnosti,
- výchova komunistickeho presvedčenia a konania,

- výchova socialistického vlastenectva a proletárskeho internacionalizmu,
- výchova vedeckého svetonázoru.

Bulharský autor I. Tasev²⁾ pokladá svetonázor za ideológiu fungujúcu ako presvedčenie. Ale ideológia je nadstavbou, a preto je v triednej spoločnosti triednym logickým vedomím. Marxisticko-leninský vedecký komunistický svetonázor (to je to isté) je podľa neho „marxisticko-leninská ideológia, fungujúca ako presvedčenie, ktorá na rozdiel od všetkých ostatných ideológií má dôsledný vedecký charakter — je vedou“. Okrem toho Tasev nerobí rozdiel medzi svetonázorom v širšom a úzkom zmysle slova.

R. Pravdík³⁾ rozumie pod svetonázorom predovšetkým súčasť spoločenského vedomia — ideológie, ktorá v ucelenej sústave pojmov a názorov o svete ako celku, a teda aj o spoločnosti, usiluje sa vysvetliť najvšeobecnejšie a najzákladnejšie otázky ľudí. Vo filozofickom chápaní predstavuje svetonázor určitú teóriu, zovšeobecnenú kolektívnu syntézu poznania, ktorá má v triednej spoločnosti vždy triedny charakter — vyjadruje skúsenosť, odrážajú sa v nej záujmy, názory určitej spoločenskej triedy. Vychádzajúc z uvedeného definuje R. Pravdík svetonázor takto: „Svetonázor osobnosti predstavuje subjektivizovaný, viac alebo menej ucelený systém najvšeobecnejších základných predstáv, pojmov a názorov o svete, na základe ktorého si človek vysvetľuje a chápe svet, život a spoločenské diania a svoje miesto v ňom a utvára určitú sústavu sociálnych, mravných, estetických a iných hodnôt a životných cieľov. V súlade s tým potom v konkrétnych životných podmienkach zaujíma určité postoje a usmerňuje svoje správanie a činnosť.“

L. Lisko⁴⁾ žiada chápať utváranie vedeckého svetového názoru ako dialekticky sa rozvíjajúci proces poznania a aktívneho zasahovania do skutočnosti. Podľa jeho formulácie je „vedecký svetový názor teóriou a návodom k činnosti robotnickej triedy a širokých mas pracujúcich a nie je možné chápať ho inak ako v dialektickej jednote poznania, hodnotenia a praktického konania“. Sformulovaný svetový názor zameriava človeka k tomu, ako sa bude stavať ku skutočnosti, ako bude pretvárať svet aj samého seba.

Z uvedeného prehľadu názorov jednotlivých autorov je evidentné, že termín „svetonázor“ sa používa vo dvoch obmenách. Raz sa myslí pod týmto pojmom marxizmus-leninizmus ako celok, inokedy sa zasa termín „svetonázor“ v užšom význame používa ako synonymum na označenie dialektického a historického materializmu, filozofie alebo filozofického svetonázoru. Prevážna väčšina autorov, ktorí sa zaoberajú problémom svetonázorovej výchovy u nás aj v socialistických krajinách, používajú tento pojem v jeho širokom zmysle. Jestvujú však i u nás niektorí známi vedci, ktorí uprednostňujú užšie chápanie tohto pojmu. My však zastávame názor — a spoločenská aj pedagogická prax toto stanovisko potvrdila —, že to nestačí, že sa musí vychádzať zo širšieho chápania tohto pojmu pri determinácii názoru ako hlavného obsahu a súčasti komunistickej výchovy.

Zo zákonitostí spoločenského vývoja a z požiadaviek, ktoré kladie na človeka súčasná spoločnosť, ale aj z perspektív a možností jej rozvoja vo vyššej etape — v komunizme — vyplýva, že základným cieľom výchovy je všestranne rozvinutá osobnosť človeka. Takto všeobecne postavený cieľ výchovy stá-

va sa ideálom našej výchovy. Na druhej strane má príliš všeobecnú podobu a je málo konkrétny. Preto sa usilujeme tento výchovný cieľ pre istú etapu spoločenského vývoja nejako skonkretizovať. Tak napríklad pre súčasné obdobie sa usilujeme konkretizovať všestranne rozvinutú osobnosť socialistickeho človeka takto: je to človek vysoko vzdelaný, ovládajúci poznatky súčasnej vedy, a človek kolektívny s komunistickou mravnosťou, nachádzajúci radostné uspokojenie v práci pre celok, so zmyslom pre estetiku a estetické čítanie, predchnutý ideami socialistického vlastenectva a proletárskeho internacionalizmu — uvedomelý budovateľ a obranca socialistickej spoločnosti (J. Velikanič, 1972⁵).

J. Velikanič vychádza, ako vidieť, zo všeobecného ideálu komunistickej osobnosti a zameriava jej vlastnosti na najbližšiu etapu výstavby rozvinutej socialistickej spoločnosti. Všeobecnú požiadavku vysokého vzdelania komunistickej osobnosti spresňuje V. Cirbes⁶) a poznamenáva, že „čoraz viac vystupuje do popredia požiadavka poskytnúť budúcim absolventom nielen potrebný rozsah vedomostí, nevyhnutné minimum teoretických poznatkov a praktických návykov, ktoré im umožnia, aby sa rýchlo adaptovali vo výrobe, ale súčasne zabezpečiť, aby si osvojili metódu samostatného tvorivého získavania vedomostí, vytvárať podmienky na to, aby rástol podiel absolventov vysokej školy, ktorí sú schopní samostatnej vedeckovýskumnej práce“.

Podobne sa vyjadruje aj E. Sýkora⁷), ktorý tiež akcentuje najmä prvky tvorivosti a samostatnosti v osobnosti vysokoškolačka a podčiarkuje: „Významnejšie musíme predovšetkým vyjadriť zámer, že ak vysokoškolačka máme pripravovať pre tvorivú prácu v budovaní socializmu, celá jeho výchova sa s touto úlohou musí spájať. Ďalej nesmie chýbať všeobecný ideál komunistickej výchovy o všestranne rozvinutom človeku, charakteristika doby, pre ktorú ho pripravujeme, a konečne vzťah k vysokej škole, na ktorej vysokoškolaček študuje.“ Vychádzajúc z uvedených požiadaviek formuluje potom E. Sýkora cieľ výchovy absolventa vysokej školy takto: „Vychovávať samostatného, tvorivého, politicky uvedomelého vysokokvalifikovaného odborníka pre budovanie socializmu v období vedeckotechnickej revolúcie a zároveň na vysokoškolskej úrovni všestranne, harmonicky rozvinutého človeka, spolutvorcu i nositeľa osobitnej kultúrnosti a tradície charakteristických pre určitú vysokú školu.“

Ako sa ukazuje aj z citovaných názorov, vyplývajú z cieľa komunistickej výchovy na vysokej škole predovšetkým niektoré ďalšie dôležité princípy, a to princíp vedeckosti a straníckosti, požiadavka spájať výchovu a vzdelanie so životom socialistickej spoločnosti a jej výstavbou.

V. I. Lenin⁸) nadovšetko uprednostňoval a žiadal „zo všetkých síl usilovať a čo najprísnejšie dbať o to, aby straníckosť nebola iba slovom, ale skutkom.“

Stranícky charakter celého profilu školy, a teda aj vysokej, sa koncentruje vo výchovno-vzdelávacom procese. Výučba je špecifickou činnosťou, ktorá integruje politickú a morálnu vyspelosť človeka, teoreticko-ideologickú erudíciu s revolučným elánom a emocionálnou angažovanosťou.

Obsah vzdelávania v jednotlivých disciplínach na vysokej škole je významným faktorom v procese výchovy, ale účinným sa stáva až v dynamickom vzťahu učiteľ — obsah — študent, kde učiteľovi pripisujeme významnú úlohu

pri racionálnom využívaní metód, foriem a prostriedkov v pôsobení na študenta. Teda úlohou učiteľa je tvorivo spracovať obsah, sprístupniť ho študentom, podnietiť ich aktivitu s cieľom vytvárať a formovať ich svetonázor.

V súčasnosti sa v pedagogickom procese na vysokej škole poľnohospodárskej zameriavame na zisťovanie ideovej účinnosti obsahu jednotlivých predmetov a disciplín na študentov v súvislosti s formami výučby, najmä prednáškami, seminármi a cvičeniami z hľadiska aktívneho vzťahu k úlohám komunistickej výchovy.

HYPOTÉZA A CIEĽ ŠTÚDIE

Podnetom pre spracovanie danej témy nám bola téza, ktorá sa uvádza vo všetkých významných straníckych dokumentoch týkajúcich sa výchovy mládeže — zintenzívniť a skvalitniť svetonázorovú výchovu mládeže.

Pri skúmaní uvedenej problematiky sme vychádzali z hypotézy, že efektívnosť komunistickej výchovy na vysokej škole je podmienená najmä obsahom výchovno-vzdelávacieho procesu, učiteľom a ním používaných metód a študentom.

Cieľom našej štúdie bolo zistiť intenzitu ideového vplyvu obsahu spoločenskovedných a prírodovedných disciplín v prednáškach a seminároch na utváranie marxisticko-leninského svetonázoru študentov.

POUŽITÉ VÝSKUMNÉ METÓDY

Predvýskum, v ktorom sme si overovali správnosť vedeckovýskumných metód a techník a primeranosť vytýčenej hypotézy, sme uskutočnili v školskom roku 1978—79.

Systematický výskum sme uskutočnili v školskom roku 1979—80. K výskumu sme použili pozorovanie, hospitácie, rozhovory, pedagogickú analýzu a jednoduché numerické vyjadrenie výpovedí respondentov. Dotazníkovú metódu sme uplatnili na vzorke 400 respondentov, študentov a učiteľov z Vysokej školy poľnohospodárskej v Nitre a z Vysokej školy zemeďelskej v Prahe. Návratnosť dotazníkov z VŠP v Nitre bola 93 % a z VŠZ Prahy 87,5 %.

VPLYV SPOLOČENSKÝCH A PRÍRODOVEDNÝCH PREDMETOV NA ROZVOJ SVETONÁZORU ŠTUDENTOV

Na otázku, ktoré predmety po stránke ideovej najviac vplývali na osobnosť študentov, respondenti—študenti odpovedali na 55,1 %, že spoločenskovedné, a na 44,4 %, že prírodovedné. Z údajov vyplýva, že na osobnosť študentov výraznejšie vplývajú spoločenskovedné predmety, aj keď percentuálne rozdiely nie sú príliš veľké.

Za najefektívnejšiu spoločenskovednú disciplínu označili študenti marxistickú filozofiu. Táto podľa ich vyjadrenia najviac napomáha procesu vytvárania vedeckého svetového názoru. Až 20,7 % študentov v nej vidí významný pro-

striedok a pomocníka pri riešení individuálnych, osobnostných svetonázorových problémov. Pri zdôrazňovaní svojich odpovedí uvádzali respondenti, že im marxistická filozofia umožnila objasniť si dôležité svetonázorové problémy. Ďalší argumentovali, že im výrazne pomohla pri pochopení podstaty života. Iní zasa konšatovali, že výučba marxistickej filozofie podstatne upevnila ich svetonázor. Vysokým ocenením pri výučbe marxistickej filozofie je výrok viacerých respondentov, že im umožnila hlbšie a v širších súvislostiach vidieť svet. O optimizme marxistickej filozofie svedčia výroky študentov, že ich dokázala nadchnúť.

Značná časť študentov poukázala na prínos marxistickej filozofie pri objasňovaní a zdôvodňovaní materialistického názoru na vznik a podstatu sveta, na vysvetlenie vzťahu hmoty a vedomia a bytia. Postrehli aj jej zástoje pri obohacovaní o ďalšie vedomosti a pomoc pri formovaní vlastnej osobnosti, na zdokonaľovaní charakteru a pri vytváraní pozitívneho prístupu k socialistickej spoločnosti.

Za druhú najvýznamnejšiu disciplínu považovali študenti politickú ekonomiu. Za takto významnú ju označilo 11,8 % respondentov. Výhovný prínos jej výučby videli študenti najmä v tom, že im umožnila spoznávať základné rozdiely medzi kapitalizmom a socializmom. Pomohla im nadobudnúť prehľad o vývine spoločnosti a lepšie pochopiť politicko-ekonomické dianie. Respondenti uviedli, že im politická ekonómia pomohla pri chápaní a analýze politicko-ekonomickej situácie doma i vo svete, získali v tejto oblasti väčší prehľad. Iných zasa naučila chápať dejinné súvislosti, objasnila im niektoré poznatky, ktorým predtým nerozumeli. Prostredníctvom výučby politickej ekonómie spoznali mnohé ekonomické zákonitosti. 11,6 % študentov označilo za tretí najvýznamnejší predmet vedecký komunizmus. Zo zdôvodnení odpovedí vyplýva, že im výučba vedeckého komunizmu umožnila vytvoriť si ucelenejší obraz o socializme a získať ucelenejší systém odpovedí na politické otázky života. Najviac ich priblížila k mnohým životným otázkam. Mnohí respondenti oceňujú, že vedecký komunizmus nie je jednostrannou disciplínou, a vidia v ňom prínos pre ujasnenie svojho svetonázoru. Podľa ďalšej skupiny odpovedí vysvetľuje vedecký komunizmus spoločenský pohyb a jeho zákonitosti, pripravuje mladých ľudí pre život a prax v rozvinutej socialistickej spoločnosti a ukazuje im správnu cestu. Prostredníctvom výučby vedeckého komunizmu sa oboznámili s dianím vo svete a s jeho vedeckým vysvetľovaním. Umožnila im poznať zákonitosti politického a hospodárskeho života spoločnosti. Na otázku „Zo spoločenskovedných predmetov mala pre mňa najväčší výchovný prínos disciplína“ vyplývajú nasledovné percentuálne vyjadrenia:

Disciplína	Odpovede					
	mužov		žien		spolu	
	počet	%	počet	%	počet	%
Marxistická filozofia	59	23,0	18	15,5	77	20,7
Politická ekonomia	29	11,3	15	12,9	44	11,8
Vedecký komunizmus	42	16,4	1	0,9	43	11,6
MRH	24	9,4	14	12,1	38	10,2
Občianska výchova	15	5,9	14	12,1	29	7,8
Slovenčina	14	5,5	12	10,3	26	7,0
Dejepis	9	3,5	15	12,9	24	6,5
Filozofia	16	6,3	8	6,9	24	6,5
Vedecký ateizmus	18	7,0	—	—	18	4,8
Psychológia	3	1,2	2	1,7	5	1,3
Sociológia	4	1,6	—	—	4	1,1
Pedagogika	3	1,2	—	—	3	0,8
Dejiny KSČ	—	—	3	2,6	3	0,8
Teória riadenia	3	1,2	—	—	3	0,8
Neslovanský jazyk	—	—	2	1,7	2	0,5
Ruský jazyk	—	—	2	1,7	2	0,5
Zemepis	—	—	2	1,7	2	0,5
Estetika	2	0,8	—	—	2	0,5
Spolu odpovedalo	241	94,1	108	93,1	349	93,8
neodpovedalo					23	6,2
					372	100,0

Podobne ako u spoločenskovedných predmetov, tak aj u prírodovedných sme chceli vedieť, ktoré majú najväčší výchovný vplyv na študentov v smere rozvoja vedeckého svetonázoru. V nasledujúcej tabuľke je poradie uvedené tak, ako študenti predmety označovali. (Skúmali sme vplyv predmetov v priebehu celého školenia).

Otázka: Z prírodovedných predmetov mala pre mňa najväčší výchovný prínos disciplína:

Disciplína	Odpovede					
	mužov		žien		spolu	
	počet	%	počet	%	počet	%
Biológia	57	22,3	40	34,5	97	26,1
Matematika	50	19,5	17	14,7	67	18,0
Fyzika	33	12,9	2	1,7	35	9,4
Chémia	27	10,5	6	5,2	33	8,9
Genetika	15	5,9	3	2,6	18	4,8
Mechanická technológia	13	5,1	—	—	13	3,5
Traktory, motory	10	3,9	—	—	10	2,7
Fyziológia	7	2,7	3	2,6	10	2,7
Geológia	2	0,8	—	—	2	0,5
Riadenie poľnohospodárstva	1	0,4	—	—	1	0,3
Živočíšna výroba	1	0,4	2	1,7	3	0,8
Botanika	—	—	3	2,6	3	0,8
Rastlinná výroba	—	—	5	4	5	1,3
Prírodopis	—	—	3	2,6	3	0,8
Neodpovedalo:					72	19,4
Kontrolný súčet:					372	100,0

Odpovede svedčia o tom, že najmarkantnejší výchovný vplyv mala na študentov biológie, zastúpená v súbore 26,1 % odpoveďami. Výchovný prínos biológie videli študenti najmä v tom, že im pomohla aplikovať zákonitosti prírody na život človeka, umožnila im spoznať prírodu a tým aj seba samého a na základe toho sa sebazdokonalovať. Prispela k objasneniu niektorých nejasností vzniku života, iným zasa otvorila poznatky o vzniku života, sveta a priviedla ich k zamysleniu nad zmyslom života.

U matematiky ocenili respondenti najmä jej cenný prínos k rozvoju samostatného myslenia, k logickému mysleniu. Ďalších priúčala jasnosti a dôslednosti v myslení. Poznatky z matematiky poslúžili mnohým ako cenné východisko pre zvládnutie ďalších predmetov.

Fyzika objasnila študentom niektoré zákonitosti a deje v prírode. Podľa mnohých fyzika „odbúrала niektoré staré myšlienky a teórie“, priniesla im veľké množstvo vedného poznania. Pomohla mladým vysokoškolákovi oboznámiť sa so zákonitosťami prírody a s rozvojom vedy.

Chémiu oceňujú respondenti preto, že tvorí vlastne základy moderného poľnohospodárstva a sprostredkovala im množstvo nových problémov, ktoré našli uplatnenie v praxi.

PROBLÉMY V ROZVOJI SVETONÁZORU ŠTUDENTOV

Vo výskume nás ďalej zaujímalo, ktoré svetonázorové otázky ostávajú študentom najmenej jasné. Pre ilustráciu uvádzame tabuľku s odpoveďami.

Otázka: „Doteraz mi ostávajú nejasné tieto svetonázorové otázky,“

Filozofické problémy		Počet	%
1.	K nekonečnosti času a priestoru sa vyjadrilo najviac poslucháčov	132	35,5
2.	K vzniku živej hmoty z neživej	58	15,6
3.	K podstate sveta a života	39	10,5
4.	K príčinám vojen	28	7,5
5.	K zmyslu života	26	7,0
6.	K ďalším nedoriešeným otázkam	22	5,9
7.	K podstate života a smrti	20	5,3
8.	K podstate morálky	17	4,6
Neodpovedalo:		30	8,1
Kontrolný súčet:		372	100,0

V roku 1969 uverejnil R. Pravdík¹⁰⁾ výsledky svojho výskumu medzi absolventami stredných výberových škôl. V dotazníku sa jeho otázka č. 24 snažila zistiť, čo zostalo týmto študentom vo svetonázorových otázkach nejasné a o čom nenadobudli presvedčenie. Pre nás je nesporne zaujímavé, že na poprednom mieste neobjasnených svetonázorových otázok sa objavujú podobne ako v našom výskume problémy vesmíru, jeho nekonečnosti, otázky vzniku Zeme a vesmíru, vzniku energie, vzniku hmoty, o možnosti zániku vesmíru, o nekonečnosti času a priestoru a o gravitačnom zákone. Ukazuje sa, že ani po viac ako desaťročnom časovom odstupe od výskumu R. Pravdíka sa počet výpovedí študentov, ktorým sú naznačené problémy nejasné, výraznejšie nezmenšil.

Podľa nášho názoru by malo na tieto a ďalšie problémy svetonázorovej výchovy reagovať pružnejšie na stredných školách najmä vyučovanie občianskej výchovy, predovšetkým v jej filozofickej zložke. Na vysokej škole musia túto úlohu zohrať všetky súčasti marxizmu-leninizmu. Vysoká škola má oproti strednej škole navyše tú výhodu, že je tu nepomerne viacej času na diskusiu, besedy, na vyššiu aktivitu samotných študentov na seminároch. K tomu prispieva väčšia schopnosť samotných študentov dopracovávať sa k novému poznaniu samostatným štúdiom príslušnej literatúry. Na vysokej škole poľnohospodárskej by k objasneniu nejasných svetonázorových otázok mali prispieť užšie interdisciplinárne vzťahy. Treba vychádzať vo všetkých disciplínach z marxistických disciplín, ale dôsledne využívať osobitosti ďalších odborných predmetov. Máme na mysli napríklad matematiku, deskriptívnu geometriu, fyziku a ďalšie prírodovedné disciplíny. Avšak syntetizujúcu funkciu musí zohrať výučba disciplín marxizmu-leninizmu.

Veľa nejasností majú študenti v otázkach premeny neživej hmoty na živú, vo vzniku živej hmoty z neživej. Pritom pri určovaní poradia výchovnej významnosti jednotlivých prírodovedných predmetov veľmi správne najvyššie ohodnotili biológiu, lebo práve od nej očakávajú presvedčivé odpovede na túto i ďalšie neujasnené svetonázorové otázky. Bolo by preto účelné a cieľavedomé, keby výsledky nášho a podobných výskumov o svetonázorových otázkach študentov mali vyučujúci biológie i ďalších prírodovedných disciplín k dispozícii a mohli takto príslušné časti učebných osnov v prednáškach a na seminároch výraznejšie akcentovať.

Otázkou „*Väčšie možnosti objasniť si svetonázorové a výchovné problémy mi dávajú semináre alebo prednášky*“, sme chceli zistiť, ktorú z týchto organizačných foriem pokladajú študenti za účinnejšiu.

Organi- začné formy			Fakulta				Spolu	
	Agronomická		Prevádzkovo- ekonomická		Mechanizačná			
	počet	%	počet	%	počet	%	počet	%
1. Pred- nášky	24	15,7	16	13,2	8	8,2	48	12,9
2. Semi- náre	123	80,4	103	85,1	91	92,9	317	85,2
Neodpovedali:							7	1,9
Kontrolný súčet:							372	100,0

Tabuľka podáva prehľad o odpovediach 372 študentov. Z nej jednoznačne vyplýva, že z výchovného hľadiska študenti vysoko uprednostňujú semináre — 85,2 % pred prednáškami, za ktoré sa vyslovilo 12,9 %. Prednosti seminárov z výchovného hľadiska vidia najmä v tom, že „na seminároch je väčšia možnosť objasňovania, diskusie, riešenia problémov“. Na seminároch „sa stretáva menšia skupina ľudí, je priamy styk s pedagógom a možnosť odpovedí na kladené otázky“. „Semináre utvárajú väčší kontakt, uzavretejší kolektív, voľnejšiu atmosféru.“ „Semináre a cvičenia sa týkajú viac praxe a prejavuje sa v nich vyššia aktivita poslucháčov.“

V podobnom duchu sa vyjadrujú k tejto otázke aj českí študenti a dôvodia, že „na seminári sa môže opýtať na nejasnosti“, „je tu väčší kontakt s vyučujúcim“, „problematiku možno podrobnejšie skúmať“. „Semináre mi dávajú možnosť objasniť si vyskytujúce sa problémy a otázky“, „môžem na nich prekonzultovať svoje názory s vyučujúcim“. „Môžem sa aktívne zapájať.“ Vo všetkých odpovediach o prednostiach seminárov vystupuje teda do popredia širší priestor na aktivitu študentov, výrazne sa oceňuje užší kontakt s vyučujúcim

a uvoľnenejšia atmosféra, ktorá posmeľuje aj ostýchavejších a nesmelších k prejaveniu svojich názorov.

Prínos prednášok vidí 12,9 % študentov v tom, že „vysvetľovanie je teoretické, odbornejšie“, „prednášky sú konkrétne a poskytujú väčšie vedomosti“. Viaceré odpovede zvyrazňujú osobnosť pedagóga: „Záleží od prednášajúceho, keď je dobrý a nečíta zo skrípt, upúta poslucháčov a nerozptyľuje sa ako na seminároch“. Systémovosť výkladu v prednáškach oceňuje výrok, že „jedná sa o súvislejší výklad ako na cvičeniach, ktoré sú zamerané na praktickú stránku“. Žiadúce spojenie teórie s praxou si všíma odpoveď českého študenta: „Iba tie (prednášky), ktoré sú na vysokej úrovni, nestačí však iba teoretické podanie látky, ale aj poznatky z praxe, čím sa problém lepšie priblíži študentom.“

Študenti chápu zástož prednášok a seminárov i cvičení vo výchovno-vzdelávacom procese na vysokej škole. Oceňujú ich však podľa vlastných poznatkov a skúseností. Nemôže tiež ujsť našej pozornosti, že na prednášky a prednášateľov kladú oprávnené vysoké požiadavky, ktoré sa im zatiaľ nezdarujú byť dôsledne realizované.

ZÁVER

Dospeli sme k záveru, že treba na prednáškach spoločenskovedných i prírodovedných disciplín zdokonaľiť metodiku. Z výskumu totiž vyplynul poznatok, že treba hlbšie a dôkladnejšie objasňovať a ozrejmovať študentom základné filozofické otázky, pritom sa kvôli ich exaktnosti viacej ako doteraz obracať na prírodovedné poznatky a nimi účinne argumentovať.

Ak sme na inom mieste zdôraznili nutnosť skvalitniť metodiku prednášok, seminárov a cvičení, mali sme na mysli najmä potrebu aktivizovať a podnecovať prostredníctvom mnohých metód študentských činností v prírodovedných disciplínach, ale nielen v nich. Činnosť študentov na seminároch a cvičeniach treba rozvíjať v takej kvalite, aby nadobúdanie vedeckých poznatkov a rozvoj schopností a svetonázorová výchova študentov tvorili jednotu. Tomuto procesu by významne prospeli užšie interdisciplinárne vzťahy a väzby. Domnievame sa, že treba tieto väzby, vzťahy a poznatky neodkladne rozvíjať do uceleného systému.

Pre vyššiu efektívnosť žiadúceho ideového pôsobenia na študentov prostredníctvom prednášok, seminárov a cvičení musíme oveľa intenzívnejšie ako doteraz využívať dosiahnutú úroveň samostatnosti a viacej vychádzať v ústrety oprávnenej túžbe študentov dopracovať sa k vlastným filozofickým názorom na základe vlastného štúdia.

Z našich poznatkov o nárokoch na prednášku vyplýva požiadavka, aby táto bola nielen ideovo a odborne pripravená, aby v nej nechýbali príklady z praxe, väzby na ňu, ale musí byť aj rečnícky na výške, aby študentov dokázala zaujať. Isteže samotné vedecké argumenty majú svoju silu, ale pôsobivý prednes ich môže a musí umocniť.

Nemožno sa ohraničovať iba modernizáciou výchovno-vzdelávacieho procesu seminárov, cvičení a prednášok. Rovnako dôležité sú psychologické

aspekty, pod ktorými rozumieme schopnosť pedagóga vyvolávať aktivitu študentov, schopnosť ovplyvňovať ich aj emocionálne, vyvolávať kladné citové odozvy na ideové pôsobenie v smere marxisticko-leninskej svetonázorovej výchovy.

Naše výskumy potvrdili všeobecne známe vysoké nároky straníckych dokumentov na osobnosť vysokoškolského pedagóga. Práve on rozhoduje v plnej miere o úspechu výchovno-vzdelávacieho procesu na vysokej škole. Naše výskumy zvýraznili najmä požiadavku, aby sa vysoká odborná, vedecká úroveň vysokoškolského učiteľa spájala s rovnako dôkladnou ideovou pripravenosťou, so schopnosťou umne využívať prirodzený ideový potenciál vlastnej vedeckej disciplíny pre účinnú a nenásilnú ideovú výchovu študentov, pre efektívnu svetonázorovú výchovu mladých vysokoškolákov s konečným cieľom dotvoriť sústavu ich vedeckého svetového názoru.

POZNÁMKY

¹ 1. Velikanič, J.: *Zložky komunistickej výchovy*, Bratislava, SPN 1977, s. 92.

² 2. Tasev, I.: *Dialektická metóda a formovanie marxisticko-leninského svetonázoru*. Referát z medzinárodného sympózia k metodologickým a všeobecno-teoretickým otázkam výchovy k marxisticko-leninskému svetonázoru, Modra — Harmónia 26.—28. 9. 1978, s. 1.

³ 3. Pravdík, R.: *Svetonázorová výchova mládeže, jej stav, problémy a aktuálne úlohy*. Bratislava, SPN 1969, s. 17.

⁴ 4. Lisko, L.: *Marxisticko-leninský svetonázor ako jednota poznania, hodnotenia a morálneho konania*. In: *Marxizmus a súčasnosť*. VŠP ÚV KSČ, 1976, č. 4, s. 23.

⁵ 5. Velikanič, J. a kol.: *Vybrané kapitoly z pedagogiky*. Bratislava, SPN 1972, s. 13.

⁶ 6. Cirbes, V.: *Hlavné úlohy komunistickej výchovy na vysokých školách*. Zborník Ústavu marxizmu-leninizmu ÚV KSČ, 16, s. 28.

⁷ 7. Sýkora, E.: *Miesto SZM v systéme komunistickej výchovy*. Vysoká škola, 20, 1971—1972, č. 5, s. 215.

⁸ 8. Lenin, V. I.: *Spisy 16*, Bratislava 1958, s. 52.

⁹ 9. Pořadí světónázorové účinnosti předmětu může být ovšem ovlivněno i způsobem výuky.

¹⁰ 10. Pravdík, R.: *Svetonázorová výchova mládeže, jej stav, problémy a aktuálne úlohy*. Bratislava, SPN 1969, s. 178.

ФОРМИРОВАНИЕ МИРОВОЗЗРЕНИЯ НА ЛЕКЦИЯХ И СЕМИНАРАХ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

Целью настоящего очерка является исследование идейной эффективности отдельных дисциплин, лекций и семинаров в сельскохозяйственных высших учебных заведениях, направление на ознакомление с проблемами студентов в процессе усвоения марксистско-ленинского мировоззрения при обучении.

Исследование исходило из теории формирования мировоззрения чехословацких и зарубежных студентов. Была принята гипотеза, согласно которой эффективность коммунистического воспитания в ВУЗ обусловлена содержанием воспитательно-образовательного процесса, личностью учителя и им применяемых методов и личностью студента. Эта гипотеза была исходным пунктом при установлении

фактор.

В результате проведенных исследований была установлена необходимость более глубоко и более тщательного объяснения и уточнения философских вопросов студентам, причем именно эта точность требует в большей мере, чем это делалось до настоящего времени, использовать достижения и познания в области естественных наук для эффективной аргументации. Необходимо использовать семинары и практические упражнения для повышения активности студентов, соблюдать принцип соразмерности требований, предъявляемых студентам, и систематически создавать оптимальные условия для их собственного творчества и решения практических задач.

LADISLAV KOLENČÍK

WORLD-OUTLOOK EDUCATION IN LECTURES AND SEMINARS AT COLLEGES OF AGRICULTURE

The aim of the study was to look into the ideological effectiveness of individual subjects, lectures and seminars at Colleges of Agriculture, to find about students' problems in mastering the Marxist-Leninist world outlook in the course of their studies.

The theory of world-outlook education of our students as well as foreign students serving as a basis, the fundamental starting point for the facts being ascertained was the following working hypothesis: the effectiveness of communist education at College (university) is conditioned by the content of the educational process, the teacher, the methods used,

and the student.

The research resulted in highlighting the need for a more profound and thorough clarification and explanation of philosophical questions to students, and, because of their exactness, it is necessary, more than hitherto, to draw on the findings of natural sciences and to use them effectively as arguments. It is necessary to make use of the seminars and tutorials to increase the students' activity, to be consistent in seeing to the appropriateness of the demands on students, and to be systematic in creating optimal conditions for the students' own creativeness and solution of practical tasks.